

ללמוד מאחרים: ראיון עם ירג קלינר (Klinner), המנהל הפדגוגי של מכון גתה בישראל, בעקבות כנס CEFR

מראיין: העורך

תפקיד מיוחד במכונים ללימוד שפות

- אולי תציג את עצמך תחילה.
- אני ראש המחלקה הלשונית במכון גתה בישראל. אחריותי היא כפולה - כלפי פנים: בתוך מכון גתה - לבחינות, ללומדים וכו', וכלפי חוץ - לקשרים עם משרד החינוך הישראלי ועם המכונים השונים ללימוד שפות, שהקימו השגרירויות: המכון הצרפתי, מכון סרוונטס של שגרירות ספרד, מכון דנטה של שגרירות איטליה, טיפוח רעיונות פדגוגיים חדשים בשיתוף אתם.
- ספר לי מעט על הרקע שלך, על לימודיך.
- למדתי לשון וספרות גרמנית וכן תקשורת תרבותית. לימדתי גרמנית בכמה ארצות: בדרום אפריקה, בנמיביה ובהולנד, ובישראל אני 'מנהל'. לימדתי גם באוניברסיטאות ופרסמתי מאמרים פדגוגיים/דוקומנטציה על אופן הוראת השפה. אופן העבודה שלי הוא כזה: בכל חמש שנים אני מנויד לארץ אחרת. זאת הדרך שבה מפעילים את המנהל, סגן המנהל והאחראי על שירותי הספרייה. זאת קריירה דומה לזו של דיפלומטים.
- מה הסיבה לניוד הזה? מה הרעיון שעומד מאחוריך?
- במכון גתה מאמינים שה'מומחיות התרבותית' של המדריך הפדגוגי צומחת מתוך דיאלוג עם התרבות המקומית. אנחנו רוכשים ידע מתוך המגע הזה, ובשלב מסוים עלינו להעביר את הידע הזה לארץ אחרת. בישראל אני כבר שנתיים וחצי.

החשיבות שבתקנון ההערכה

- ומה הקשר המיוחד שלך לכנסי ה-CEFR ולחשיבה המוקדשת בו לנושא בחינת התלמידים? יש לך או לכם במכון גתה רעיונות מיוחדים בנושא הזה?
- יש לנו מערכת בחינות מיוחדת, שלדעתנו היא בעלת איכות מיוחדת, משום שיש אצלנו שלושה שלבי בדיקה; כל פריט בחינה נבדק על ידי אנשי מדע/חוקרים בגרמניה. שנית, דרישות הוויזה לגרמניה קשורות לבחינות שאנחנו עושים. יש ארגון או התאחדות באירופה בשם European Association for Language Testing, ומכון גתה הוא אחד החברים הבכירים בה. להיות חלק מן ההתאחדות הזאת מחייב אותך לסטנדרטים גבוהים בבחינות. אנחנו מפתחים את הבחינות שלנו לפי מסגרת ההתייחסות האירופית שאת אפיינה קובע ה-CEFR שיזמה 'מועצת אירופה', כדי לעצב סטנדרט אחיד לכל שפות אירופה. זה הכרחי משום שבתוך האיחוד האירופי התנועה

היא חופשית. התעוררה על רקע זה השאלה: איך ניתן להעריך מיומנויות לשון? גם מכוני השפות האחרים - סרוונטס, דנטה, המכון הצרפתי - מחויבים למסגרת ההתייחסות הזאת, וכיוצא בזה גם בארצות הברית ובקנדה. החוקרים באוניברסיטת תל אביב התייחסו בחיוב לרעיון הסטנדרטיזציה של הערכת ידע בשפות. בבחינות הבגרות בארץ אין סטנדרטיזציה של הידע הנדרש בשפות זרות, וכיוצא בזה אין דרישות אחידות לגבי הידע של המורים. חינוכם של המורים בארץ אינו 'מתוקנן' (standardized). אנחנו פועלים לאור המחשבה שצריך להיות תקנון של ההוראה - מה מלמדים בכל רמה של לימוד שפה זרה וכו' - וזאת בכל שלבי הלימוד: אצל ילדים, נוער ובוגרים.

- מלבד התקנון, הסטנדרטיזציה, אילו עוד יתרונות יש לגישת ה-CEFR?
- ראשית, התקנון הוא כבר יתרון גדול... שנית, המורה יכול כך תמיד להשוות את מה שהוא עושה בפועל בכיתה עם המטרות שנקבעו לכל רמה, את הישגיו ל'מסגרת ההתייחסות'. גם ספרי הלימוד בשפות השונות בנויים לפי המסגרת שנקבעה.
- איך אתם מתייחסים לשונות בין תלמידים? להבדלים במטענים התרבותיים שהם מביאים אתם, ליכולות?
- כן. ברור לנו שכל לומד מביא אתו מיומנויות שונות, בין השאר הבדלים בידע המטה-לשוני. יש מהירים יותר ויש איטיים. בתוך כל קבוצה, שלכאורה נמצאת ברמה אחת, אנחנו מחלקים לעתים את התלמידים לרמות שונות, חלשים וחזקים.
- דיברו על עניין 'הגדרת המטרה' שיש צורך להתייחס אליה. כאן אני רוצה לשאול אותך משהו הקשור בניסיוני בלימודים במכון גתה. למשל, אתם מציבים כמטרה מרכזית, ואולי יחידה, את יכולת הדיבור השוטף. גם מלמדים קריאה, אבל זה יותר שולי. המטרה המרכזית היא פיתוח יכולת תקשורתית בשפה הנלמדת.
- ללא ספק. אין לנו קורסי קריאה. אנחנו מפתחים את המיומנויות השונות: יכולות לכתוב, לקרוא, לדבר, תוך הדגשת האימון, אבל רמת הפיתוח של המיומנויות אינה שווה, לא בכל שיעור ולא בכל רמה. לעתים מדגישים יותר את הדיבור, לעתים את הקריאה, אבל אין קורסי קריאה כמו באוניברסיטה. בשיעורים שלנו לא משתמשים בשום שפה חוץ מגרמנית, במחשבה שככל שהלומד ישתמש יותר בגרמנית הוא יתקדם מהר יותר (קשור באידאל של פיתוח לומד אוטונומי).
- אחד המרצים בכנס דיבר על הטמעת ידע התרבות. למה הכוונה?
קלינר: אתה לא יכול ללמד גרמנית (למשל) ללא ההיבט התרבותי, אבל איך עושים זאת בדרך רגישה? אנחנו כוללים במושג תרבות ברכות ואיחולים, דרכי התדיינות, אופן יצירת קשר מסחרי, ודאי לא רק ספרות, הגות ואמנות. אלו שונים בכל תרבות.

המדריך הפדגוגי ב'מכון גתה' אל מול ישראל

- מה הטמעת או שילבת בחייך מהתרבות הישראלית שהתוודעת אליה? מה למדת עלינו?
- מה שאני אוהב בישראל זה את התחושה שיש דיאלוג, פתיחות. הישראלים מתעניינים ומוכנים לקבל חידושים.
- ואיך אתה 'מתרגם' את הניסיון התרבותי שספגת בישראל לשיטות הוראה, לדרך הוראה?
- דוגמה טובה שאוכל לתת לך - בישראל קל לשלב פעילויות דרמה ותאטרון בלימוד הגרמנית, קל הרבה יותר מאשר בסין, למשל, בגלל הפתיחות וחוסר העכבות היחסי של הישראלים; בישראל אין כמעט היררכיה, או לפחות אין תחושה חזקה שלה. משום כך קל להמריץ בישראל את הלומד לבטא את עצמו, להביא דברים אל השיעור מתוך עצמו. אני עצמי חייתי כבר בשלוש ארצות זרות לפני שהגעתי לישראל: דרום אפריקה, נמיביה והולנד.
- אבל הולנד לא שונה בהרבה מגרמניה...
- בכל זאת, יש הבדלים משמעותיים. כמובן, לא הבדלים כמו שיש בין ישראל לסין. למשל, בהולנד עוברים הרבה יותר מהר ללשון 'אתה' (du) במקום 'אתם' כלשון נימוס, שהגרמנים מקפידים עליה יותר. הם שונים במידת-מה מהגרמנים בדרך שהם הם דנים בדברים, מתווכחים. החגים נחגגים באופן אחר.

לא לדאוג! הדשא של השכן לא יותר ירוק...

סיפרתי למרואיין שלי על הרצאה שהייתי נוכח בה באותו יום בכנס 'האגודה לחקר שפה וחברה'. בהרצאה עסקו ביחס של הציבור והממשלה בשנות המדינה הראשונה לתופעה של עיתונים רבים מאוד בלעז שיצאו אז. הסיבות להסתייגות או להתנגדות כלפי העיתונות בלעז היו שונות, בין השאר חששו שהקריאה בעיתונים בלועזית לא תאפשר לעולה להטמיע את העברית שהוא בסופו של דבר זקוק לה.

קלינר שאל אותי מה אני חושב על מצבה של העברית היום. אמרתי לו שאני מודאג לגביה, אבל לא מאותן סיבות שהדאיגו בשנות החמישים. כיום הבעיה היא הגלובליזציה ומעמדה הבכיר והדומיננטי של האנגלית. אמרתי לו שאני חש שהעברית נשחקת, שדובריה אינם מכירים מילים נרדפות. הוא מיהר להרגיע אותי ואמר שאם בדלדול העברית אצל דובריה אני רואה סימן לגוויעה עתידית שלה, אני כנראה טועה, משום שאותו תהליך בדיוק קורה אצל דוברי השפות הוותיקות כמו הגרמנית, הצרפתית וכו'. אנשים בכל מקום קוראים היום הרבה פחות מבני הדור הקודם, ושפתם מצומצמת.